

NY MUSIK

Alvin Lucier

Bird And Person Dying (1975)

Fideliotrio för violawww, cello och piano (1988)

Letters för violin, klarinett, cello och piano (1991)

*Music For Snare Drum, Pure Wave Oscillator And One Or More
Reflective Surfaces* (1990)

Music For Piano With Slow Sweep Pure Wave Oscillators (1992)

Risonanza (1982)

Alvin Lucier – solist i samtliga solostycken

Andrine Bendixen-Mangs – violin, viola

Andreas Edlund – klarinett

Lars Hagström – piano

Björn Nilsson – cello

Sture Mangs – teknisk assistans

Söndag den 21 augusti 1994 kl. 18.00

Museet, kulturhuset, Borås

”Jag har ofta tänkt att den onödiga komplexiteten i mycket av den nya musiken tjänar som kompensation för brist på klara idéer; man lägger rill vad som förefaller vara rikedom för att dölja fattigdom. När jag börjar arbeta med ett nytt stycke tror jag ofta att behovet av material är större än vad som senare visar sig vara nödvändigt ... Men så snart jag förstår der grundläggande principerna bakom de fenomen som verket baseras på försvinner detta behov av komplexitet och det överflödiga kan rensas bort. Verket kan nu existera i sin renaste form.” Så säger Alvin Lucier (f. 1931), tonsättaren som staplat musikaliska Columbi ägg på varandra – ni vet sådana där geniala, retfullt enkla lösningar som förefaller alldeles självklara, som exempelvis i hans väl mest kända verk, ”*I am sitting in a room*”, i vilket en talad sekvens gradvis övergår i musik, enbart med hjälp av två bandspelare, en högtalare och – ett rum.

I am sitting in a room – det kunde stå som överskrift för hela Luciers skapande, ty själva kärnan i hans verksamhet är ett utforskande av naturliga akustiska fenomen. Och ändå, och det är ju det märkliga, så är det musik. Det är inte vetenskaplig undersökning och det går inte att avfärda som idékonst eller något liknande, det är djupt musisk och musikalisk musik. Som framgår av nedanstående programkommentarer arbetar Lucier ofta med sinusgeneratorer, ofta så att han låter toner mötas på mikrotonsavstånd, varvid uppstår ett pulserande interferensfenomen som kallas beats, ett fenomen som ofta förflyttar sig i rummet. Det är dessa och liknande effekter som utgör själva musiken. Det gäller alltså att lyssna in sig på dem, att höra ”förbi” själva sinustonen, som enbart används för de särskilda egenskaper den har och som i sig bara är ett slags katalysator för rummets egenskaper.

En enklare, mera prestigelös musik än Luciers är svår att föreställa sig. Det är hans sätt att närma sig naturen, det öppna, nyfikna barnasinnets undersökning av hur saker fungerar, hur de låter, som utgör fascinationen också för lyssnaren: ”Jag försöker väl hjälpa människor att hålla snäckor till öronen för att på nytt lyssna till havets brus.”

Det är en stor glädje för Ny Musik att åter hälsa Alvin Lucier välkommen till Borås.

Bird And Person Dying (1975) har sin upprinnelse i den centralt placerade elektroniska leksaksfågel som Lucier en gång fick som gåva. Med hjälp av återkoppling mellan högtalarna och de små mikrofoner som solisten bär i öronen (s.k. binaurala eller Kunstkopf-mikrofoner) uppstår ”spökljud”, ”kombinations-toner mellan ljuden från den kvittrande fågeln och räckor av återkoppling, enligt principen för akustisk heterodyn. Om återkopplingen råkar klinga lägre än den kvittrande fågeln följer spökljuden kvittret i parallellrörelse på ett tonhöjdsavstånd som bestäms av intervallet mellan de två ursprungliga ljuden. Om återkopplingen utspelar sig över fågelljuden blir ljudbilden en spegling av ursprungsljuden och sveper uppåt från lägre till högre register. Emellanåt bildas dubbla eller t.o.m. trefaldiga räckor av återkoppling, och skapar flerskiktade ljudbilder i samtidig parallell- och motrörelse. På grund av det binaurala systemets rumsliga egenskaper tycks spökbilden uppträda på olika platser i rummet.” Solisten trevar sig långsamt fram med hörselns hjälp, han ”spelar” med rummet, och som bieffekt kan återkopplingen bilda melodier av närmast gregoriansk karaktär – enkla, rena, och av en oerhörd skönhet.

Fideliotrio (1988) är Alvin Luciers första helt akustiska kammarmusikverk (om vi nu bortser från ungdomsverken). Han arbetar här vidare från erfarenheterna med det tidigare elektroakustiska arbetet, framför allt som det tar sig uttryck i *Kettles* för pukor och sveptonsgeneratorer. Också här sätts rytmen hos en fixerad tonhöjd i förhållande till långsamma glissandon. Här är det viola och cello som kretsar kring den centrala pianotonen, vars rytmiska täthet och dynamik står i direkt proportion till tonhöjdsförhållandet mellan instrumenten.

Även *Letters för violin, klarinett, cello och piano* (1991) är ett akustiskt kammarmusikverk, en kompositorisk snilleblix. Stycket skrevs till Ny Musiks 100:e konsert och titelns ”bokstäver” skall läsas bokstavligt. Partituret är i all sin enkelhet ett genialt musikaliskt ”kryptogram”. Med hjälp av notskriften ”tecknas” och bokstaveras en telegramartad hälsning: första takter bildar ett H, andra ett E, tredje och fjärde ett L, femte ett O, o.s.v. (Inom parentes: Idén lånades genast av Christian Wolff som stöpte om den i sitt stycke *Jasper*.) I sin helhet lyder texten:

”Hello Bjorn Congratulations on your 100th concert Ny Musik Boras Dont stop now All my love Alvin Lucier”. Och som alltid hos Lucier; en mera lågmäld och enklare musik är svår att föreställa sig; stycket bygger enbart på ett pianocluster och tonerna c–ess–fiss–a, allt inom en oktav.

.Av alla instrument torde virveltrumman vara det som är ljudkänsligast, det som lättast reagerar för ljud utifrån. Denna egenskap har Alvin Lucier utnyttjat i tre verk (som alla tidigare framförts i Borås): *Still And Moving Lines Of Silence In Families Of Hyperbolas – installerad version för två sinusgeneratorer och fyra virveltrummor*, *Music For Piano With One Or More Snare Drums* samt ***Music For Snare Drum, Pure Wave Oscillator And One Or More Reflective Surfaces***.

”När ljudvågorna från högtalaren via den reflekterande väggen når trumman vibrerar sejarmattan (spiraltrådarna på trummans undersida) beroende på ljudvågornas styrka och tonhöjd, var i rummet deras vågtoppar och -dalar befinner sig och trummans placering i rummet.” Med hjälp av en sveptonsgenerator undersöker solisten trummans olika resonanta regioner. I ett slags fjärrstyrt musicerande kan han med hjälp av volym- och tonhöjdskontrollerna spela med mycket fina nyanser på ett instrument som vi ofta uppfattar som fyrkantigt och okänsligt.

”När två toner ligger mycket nära varandra uppstår s.k. beats, hörbara interferenspulser. Hastigheten med vilken ljudet pulserar beror på avståndet emellan tonerna: ju större avstånd desto snabbare puls. Vid fullständig unison förekommer inga beats. Under vissa omständigheter kan man höra hur pulserandet rör sig genom rummet.

I *Music For Piano With Slow Sweep Pure Wave Oscillators* (1992) utforskas hur ljudet från ett akustiskt piano påverkar och samverkar med elektroniskt genererade sinustoner. Under framförandet glider två sinustoner långsamt upp och ned genom fyra oktaver. Därtill spelar pianisten enskilda toner som möter de glidande sinustonerna. Om en pianoton slås an innan sinustonen blir unison med den, sjunker pulserandets hastighet. Om den slås an efter att sinustonen glidit förbi, ökar hastigheten. Om pianot klingar när sinustonen når dess tonhöjd, avstannar pulserandet tillfälligt.

Pianisten har att spela specificerade toner med föreslagna tidsangivelser. Han kan emellertid spela med ett slags rubato, lite för eller efter angiven tid, och därigenom förändra de pulserande mönstren. I akustiskt gynnsamma lokaler kan lyssnaren även uppfatta fenomenets rumsliga egenskaper.

Stycket skrevs för Aki Takahashi och uruppfördes i Japan 1992.”

Risonanza (1982) komponerades ursprungligen för flöjt, oboe, klarinett, resonant föremål och sinusgenerator ad libitum. Det är det första verket i vilket Lucier arbetar med ett föremål vars resonans lockas fram sympatetiskt av instrumentala klanger – instrumenten spelar an föremålets inneboende tonhöjd som fås att sjunga med. Genom minimala avvikelser från den gemensamma tonhöjden uppträder beats och andra akustiska fenomen.